

Ocene in poročila o publikacijah in razstavah

Publikacije

Aleksander Žižek: Skrivno življenje cehov: cehi Celja, Maribora in Ptuja med letoma 1732 in 1859. Celje: Zgodovinski arhiv, 2012, 472 strani

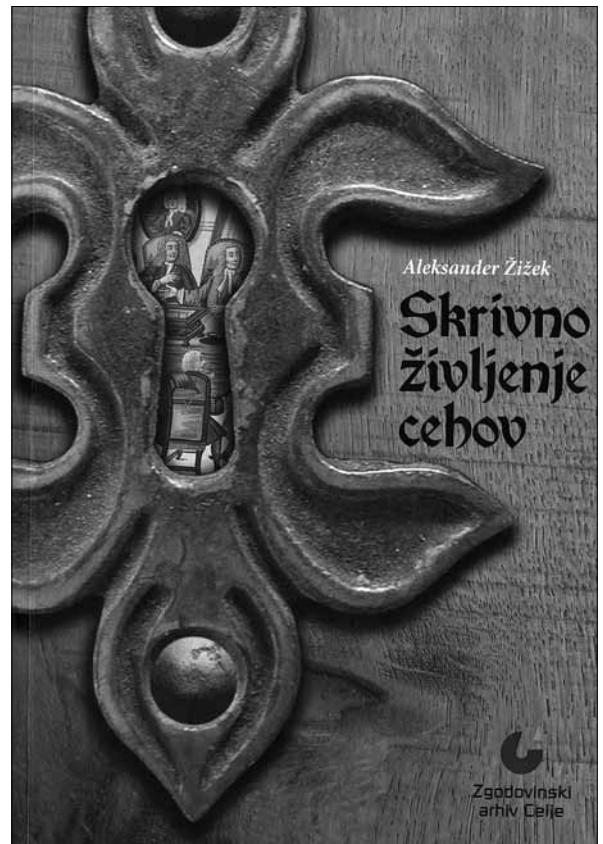
Dr. Aleksander Žižek, arhivist v Zgodovinskem arhivu Celje, je tokrat postregel z najnovejšo raziskavo v zvezi s svojo tako priljubljeno temo – cehih. Neposredna spodbuda za raziskovanje obrtne (cehovske) preteklosti treh največjih štajerskih mest, Celja, Maribora in Ptuja, ter primerjava teh, je bila avtorjeva raziskava o celjskih cehih leta 1998, ki je razkrila velik del takrat še neizkoriščenega gradiva cehov v Zgodovinskem arhivu Celje. Mejni letnici raziskave sta dva osnovna pravna akta, obrtni red cesarja Karla VI. iz leta 1732, ki je oklestil cehovsko samostojnost in jih pravzaprav »podržaval«, ter obrtni zakon iz 1859. leta, ko je bila uvedena obrtna svoboda.

Viri za preučevanje cehovske organizacije se delijo na tri skupine, na normativne akte (uravnavaajo delovanje cehov na državni, (med)deželni in lokalni ravni – to so obrtni redi in pravila posameznih cehov), dokumentacijo cehov/obrnitkov (vajeniške, pomočniške, mojstrske in blagajniške knjige, knjige zapisnikov, potne knjižice, cehovske korespondence) in dokumentacijo upravnih in sodnih organov (obravnavajo obrtnike in cehe – magistratni in sodni zapisniki, kupoprodajne pogodbe, načrti delavnic in naprav). Številni raziskovalci preteklosti cehov so se večinoma izognili množici še neobdelanih cehovskih knjig, ki pravzaprav najbolje kažejo življenje in delovanje cehov, avtor te raziskave pa se je posebej oprl prav na tovrstne vire. Monografija namreč temelji na podatkih 47 cehovskih redov in 52 cehovskih knjig, ki jih hranijo Zgodovinski arhiv na Ptuj, Pokrajinski arhiv Maribor in Zgodovinski arhiv na Celju. Takšen pristop nam omogoča vedenje o tem, kako naj bi cehi živeli in delovali glede na svoje rede in zakone ter kakšno je bilo resnično stanje, o čemer pričajo cehovske knjige. Pri pisanju je avtor veliko truda namenil že pripravi na delo, saj je moral veliko redov in vse knjige najprej transkribirati, prevesti ter dobljene rezultate ovrednotiti. Na takšen način pridobljeni podatki sami po sebi mnogokrat niso dali zadovoljivega rezultata, saj je avtor pri tovrstnem delu, da bi bila raziskava objektivna, moral upoštevati tako vestnost cehovskih mojstrov in komisarjev pri zapisovanju kot tudi samo ohranjenost teh knjig.

Omenila sem že, da sta avtorja k novemu delu spodbudila njegova raziskava, namenjena celjskim cehom, in pri tem »odkrito« neizkoriščeno gradivo cehov

v Zgodovinskem arhivu Celje. Po pregledu gradiva, ki ga hranita Pokrajinski arhiv Maribor in Zgodovinski arhiv na Ptuj, ter literature, ki je na voljo, je avtor ugotovil, da se lahko loti primerjalnega pregleda večine cehov, ki so delovali med letoma 1732 in 1860. Zunaj primerjalne sheme so ostali celjski barvarji, klobučarji, ključavničarji, veleurarji, puškarji in ostrogarji ter necehovski izdelovalci orgel in mariborski kirurgi. Na žalost ni dovolj ohranjenih virov v zvezi z njimi, ki bi omogočali primerjalno analizo, vendar je za cehe v zajetem obdobju, ko so bili strožje regulirani z zakoni, mogoče upravičeno sklepati, da so v vseh treh mestih delovali na podoben način. Časovna omejitev raziskave je namreč bolj naklonjena podobnostim kot pa razlikam pri delovanju.

Knjiga v uvodnih poglavjih na kratko podaja zgodovino cehov na slovenskem Štajerskem in zgodovinski oris treh največjih štajerskih mest, Celja, Maribora in Ptuja. Razloženo je, da so se cehi v slovenskih deželah pojavili kasneje kot v sosednjih pokrajinah, so pa prešli vse razvojne faze. Njihov razvoj je potekal od stopnje,

na kateri so skupaj s cerkveno bratovščino predstavljali element stabilnosti družbe, do obdobja, ki ga obravnava knjiga, ko je bil ta čas že zelo oddaljen in je država v resnici podpirala »bližnjice« v gospodarstvu, ki jih cehovska pravila, zlasti pa miselnost cehovskih članov, niso dopuščali. Z novimi pravnimi akti se je obrt cehovskih spon vedno bolj osvobajala, potem pa se jih je leta 1859 z obrtnim redom vsaj formalno rešila. Uvedba obrtne svobode cehov ni popolnoma odpravila, vendar je bilo sčasoma, ko člani niso več videli koristi od svoje organizacije, s to obliko obrtnega združenja tudi konec.

Jedro knjige predstavlja 23 rokodelskih poklicev, združenih v 16 cehov (peki, mesarji, gradbeniki, usnarji, sodarji, krojači, tkalci, mlinarji, lončarji, mizarji, barvarji, klobučarji, kovači in kolarji, ključavničarji, čevljarji, kirurzi). Pri opisovanju posameznih cehov se avtor drži enotne zgradbe in vsakemu posebej namenja poglavje o njegovi verski noti, pravilih, opisu mojstrov, pomočnikov in vajencev. Monografija nam razkriva tudi številne zanimivosti posameznih cehov. Tako beremo o pekih, ki so se v Celju bojevali proti šušmarstvu, ki ga je mesto skrivaj podpiralo, Mariborčani pa so se bojevali za zaslužek kar med sabo in posebej zamerili tistim, ki so prodali več izdelkov (to po njihovem zagotovo ni bilo pošteno). V cehovskih pravilih mesarjev najdemo zanimivo kazensko določilo o nezakonskih otrocih. V tem primeru je moral mojster plačati 32, mojstrica 16, pomočnik 10 gld, vajenec pa je moral za kazneni ponoviti uk. Posebej je treba poudariti socialno noto ceha gradbenikov. Ti so imeli v pravilih določila o pomoči poštenim mojstrom, pomočnikom in vajencem, ki so se znašli v stiski zaradi poškodbe, bolezni, požara ali druge nesreče, a ne po svoji krivdi. Takemu »nesrečniku« so iz blagajne izplačali pomoč, a jo je moral po ozdravitvi vrniti. Ob morebitni smrti so podpirancu dolg »iz ljubezni« tudi odpustili. V zvezi s prodajo izdelkov naj kot zanimivost omenim lončarje. V svoja pravila (Celje, Maribor) so vpisali celo vrstni red lončarskih stojnic. Tako se je vrsta začela z najstarejšim in končala z najmlajšim domačim lončarskim mojstrom, potem so se vrstile stojnice tujih lončarjev. Pri kirurzih je precej zanimiva učna doba (4 leta), saj je bila krajša kot uk nekaterih drugih, npr. kamnosekov, vendar je vse to odtehtala zahtevnost pomočniškega izpita. Zanimivi so tudi zapisi o cehovskem premoženju kirurgov. S svojo zbirko instrumentov, učil in strokovne literature omogočajo vpogled v dejansko stanje zdravstvene oskrbe tistega časa in prostora.

Zanimivosti iz življenja cehov je še precej in če vas npr. zanima, zakaj so se mariborski mesarji uprli oblasti in zato izgubili obrtne pravice, kdo je s figo v žepu podpisoval sporazum s celjskimi peki, kaj je v cehih grozilo netreniranim pivcem, kako so si tkalci predstavljali izbiro primerne partije za poroko ali kje so v večernem mraku skrivaj selili cehovsko skrinjo in odstavljali cehovskega komisarja, imate srečo, saj je skrivni svet

cehov štajerskih mest, podprt z bogatim slikovnim gradivom, primerjalnimi tabelami in grafi, končno (brez sicer zagroženih kazni) na ogled vsakomur.

Vesna Sirk

Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja [elektronski vir]: arhivi in ustvarjalci gradiva – stanje in perspektive : zbornik mednarodne konference Radenci, 10.–12. april 2013. Maribor: Pokrajinski arhiv, 2013.

V 12. zborniku recenziranih znanstvenih prispevkov mednarodne konference Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja so objavljeni prispevki mednarodne konference z enakim naslovom, ki je potekala od 10. do 12. aprila 2013 v Radencih. Prispevki so napisani v slovenskem, hrvaškem, srbskem, bosanskem, nemškem in angleškem jeziku z izvlečki v slovenskem in angleškem jeziku. Povzetki so v angleškem jeziku.

Zbornik konference je ponovno klasificiran kot zbornik recenziranih znanstvenih prispevkov mednarodne konference. Anonimni recenzijski postopek je tako 24 prispevkov klasificiral v kategorijo »objavljeni znanstveni prispevek na konferenci«, 24 prispevkov v kategorijo »objavljeni strokovni prispevek na konferenci« ter dva prispevka v kategorijo »drugo«. Uredniški odbor zbornika se je že v letu 2012 načrtno odločil, da bo skušal dvigniti že doseženo raven objavljenih prispevkov na raven znanstvenih prispevkov. S tem je želel neposredno pripomoči k boljši metodologiji dela in obravnavanja arhivskih strokovnih problemov in vplivati nanjo.

V letu 2013 je zbornik prvič izšel samo na elektronskih medijih. Izdan je bil kot elektronski vir na CD-ROM-u v nakladi 350 izvodov ter kot spletni vir, objavljen na spletni strani Pokrajinskega arhiva Maribor (<http://www.pokarh-mb.si/si/s/36/zbornik-mednarodne-konference-2013.html>). Zgoščenka in spletna izdaja vsebujeta 50 prispevkov avtorjev iz 12 držav sveta. Izdal in založil ga je Pokrajinski arhiv Maribor.

Zbornik začinja **Uvodni nagovor glavnega in odgovornega urednika**, direktorja Pokrajinskega arhiva Maribor Ivana Frasa. Predstavlja koncept publikacije in konference ter napovedi za organizacijo konference in uredniško politiko zbornika v prihodnje.

V prvem strokovnem sklopu, sklopu **Arhivska teorija**, je sedemindvajset referatov:

dr. Mateja Jeraj, dr. Jelka Melik in mag. Aida Škoro Babić (Ljubljana, Slovenija) so pripravile prispevek z naslovom **Nekaj pogledov v arhivske zakone držav EU**. V njem predstavljajo nekaj veljavnih arhivskih zakonov držav, ki so Sloveniji najbližje (Francija, Danska, Estonija, Češka, Italija in Avstrija). Predvsem se ukvarjajo z vprašanjem arhivov v državah, njihovih pristoj-

nosti in dela, z organizacijo arhivske mreže, definicijo arhivskega gradiva in varstvom tega ter s splošnimi pogoji za dostopnost arhivskega gradiva.

Dr. Bojan Himmelreich (Celje, Slovenija) je v svojem prispevku **Lastno varstvo arhivskega gradiva kulturnih ustanov? Ne!** predstavil svoje poglede na stališča do varstva arhivskega gradiva v kulturnih ustanovah. V svojem prispevku jih je predstavila dr. Mateja Jeraj na konferenci Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja v Radencih leta 2012. V svojem prispevku nasprotuje popuščanju tem ustanovam ter zavrača razloge, ki naj bi domnevno govorili njim v prid.

Jovan P. Popović (Beograd, Srbija) v svojem prispevku **Položaj in vloga arhivske dejavnosti v družbi, regulirani s pozitivnimi pravnimi normami (Mesto i uloga arhivske delatnosti v društvu regulisano pozitivno pravnim normativizmom)** ukvarja z dilemo, ali arhivi sodijo med organizacije uprave ali organizacije s področja kulture, ter ugotavlja, da je mogoča ureditev na oba načina oz. da so arhivi velikokrat organizirani na tak način, da opravljajo upravno-javno funkcijo, delujejo pa tudi na področju kulture oz. so eden izmed najpomembnejših temeljev kulture vsake države.

Tudi dr. Azem Kožar (Tuzla, Bosna in Hercegovina) se v svojem prispevku z naslovom **Statusni položaj arhivov v Bosni in Hercegovini (Statusna lutanja arhiva u Bosni i Hercegovini)** ukvarja s problemom položaja arhivov v državi, natančneje, s problemom položaja arhivov v Bosni in Hercegovini, saj imajo arhivi različne statuse, urejene z veljavno arhivsko zakonodajo. V prispevku se avtor sprašuje, ali je takšno stanje rezultat in/ali posledica dejstva, da ni statusne strategije razumevanja položaja in vloge arhivov kot ustanov ali vprašanje razumevanja administrativnih centrov moči na različnih ravneh. Avtor vsekakor meni, da je potrebno vprašanju statusa arhivov v državah nameniti več pozornosti in najti odgovor na vprašanje, kateri status prispeva več k napredku arhivske dejavnosti.

Antonio Monteduro (Trst, Italija) je v prispevku **Most prek kulturnih dediščin: Sodelovanje Centralne evropske iniciative na področju kulture (A Bridge over Cultural Heritages: Central European Initiative Cooperation Activities in the Field of Culture)** predstavil Osrednjo evropsko pobudo, njen Sklad za sodelovanje ter dejavnosti v kulturi v luči Akcijskega načrta CEI 2010–2012.

Prispevek dr. Grazie Tatò (Trst, Italija) z naslovom **Muzeji, arhivi, knjižnice: Strokovnjaki na področju kulturne dediščine (MAB (Musei Archivi Biblioteche) Museums, Archives, Libraries: Professionals in the Field of Cultural Heritage)** predstavlja memorandum, ki so ga leta 2012 podpisali Italijansko nacionalno združenje arhivistov, Združenje italijanskih knjižnic in italijanska veja Mednarodnega muzejskega sveta. V memorandumu so zapisali koordinacijo varovanja, urejanja in vrednotenja kulturne dediščine.

Refike Stülçevsi (Priština, Kosovo) se v svojem prispevku z naslovom **Arhivsko sodelovanje med Državno agencijo za arhive Kosova in arhivskimi institucijami Republike Turčije (Archival Cooperation between the Kosovo State Archives Agency and Archiving Institutions of the Republic of Turkey)** ukvarja z meddržavnim sodelovanjem arhivov. Predstavlja stanje arhivskega gradiva v kosovskih arhivih ter sodelovanje med kosovskimi in turškimi arhivi. Leta 2005 so podpisali protokol o sodelovanju pri raziskavah kosovske zgodovine v turških arhivih, organiziranju skupnih simpozijev, študijskih obiskih itd.

Da je v dobi terorizma potrebno skrbno bdeti nad arhivskim arhitekturnim gradivom, v svojem prispevku z naslovom **Arhitekturno gradivo v dobi terorizma (Architectural Records in the Age of Terrorism)** poudarja dr. Keli Erin Rylance (New Orleans, ZDA). Avtorica analizira nesoglasja med vladno politiko ter politiko posameznih institucij glede upravljanja arhitekturnih in tehničnih dokumentov. Načrti infrastrukture so po terorističnem napadu 11. septembra 2001 tarča pritiskov državne varnosti, ki pravi, da je potrebno narediti vse, da bo družba varna. Velikokrat pa takšni varnostni ukrepi niso v skladu s primeri arhivske dobre prakse.

Dr. Miroslav Novak (Maribor, Slovenija) v svojem prispevku z naslovom **Mikroklasifikacije in njihove sheme v arhivskih informacijskih sistemih** predstavlja probleme oblikovanja, razvrščanja in sortiranja podatkov v dveh mikroklasifikacijah. Njegova raziskava temelji na teoretičnih in praktičnih analizah. Avtor je analizo opravil v več kot 21 arhivskih informacijskih sistemih in v prispevku predstavlja svoje ugotovitve.

Mag. Zdenka Semlič Rajh (Maribor, Slovenija), dr. Izet Šabotić (Tuzla, Bosna in Hercegovina) in dr. Alenka Šauperl (Ljubljana, Slovenija) v prispevku **Znanstvenoraziskovalno delo v arhivistiki: značilnosti uporabe dveh raziskovalnih metod** predstavljajo dve raziskovalni metodi: historično, ki načeloma pomeni uporabo primarnih virov za opis dogodkov iz preteklosti, in analizo vsebine, ki pa se ukvarja z raziskovanjem vsebine besedila, slike ali zvoka.

Prispevek z naslovom **Analiza oblikovanja vsebine zajetih podatkov v podatkovni bazi SIRAnet** se tematsko navezuje na prejšnjega, v njem pa avtorici mag. Zdenka Semlič Rajh (Maribor, Slovenija) in dr. Alenka Šauperl (Ljubljana, Slovenija) analizirata zapise v bazi SIRAnet, ki jo ustvarja šest slovenskih regionalnih arhivov. Analiza je bila opravljena na podlagi 100 zapisov štirih različnih fondov enega arhiva. Ugotovili sta, da je pri oblikovanju vsebine mogoče uporabljati klasična novinarska vprašanja »kdo, komu, kaj, kako, zakaj, kje in kdaj«.

Marijan Gerdej (Bistrica pri Trziču, Slovenija) objavlja prispevek z naslovom **Nekatera vprašanja in dileme arhivista v luči zakonodaje, etičnih načel in kodeksa ravnanja javnih uslužbencev**. V njem piše o etičnih in moralnih načelih in dilemah, s katerimi se arhivisti

vsak dan srečujejo. Ugotavlja, da morajo arhivisti kot javni uslužbenci poleg strokovnosti upoštevati tudi arhivsko etiko in kodeks ravnanja.

Objavljenih je tudi nekaj prispevkov, namenjenih izobraževanju v arhivih in izobraževanju strokovnih delavcev. Aleksandra Pavšič Milost (Nova Gorica, Slovenija) v svojem prispevku **Izobraževanje delavcev, zaposlenih v slovenskih arhivih – ugotovitve in predlogi sprememb** predstavlja sedanji sistem izobraževanja arhivskih delavcev v Sloveniji ter ga primerja s stanjem v muzejih in na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije. V prispevku predlaga tudi izboljšave, s katerimi bi bilo mogoče doseči boljše rezultate, sistem pa bi bil zato prijaznejši do kandidatov.

Dr. Peter Pavel Klasinc (Maribor, Slovenija) v prispevku **Uvod v magistrski študij arhivistike in dokumentologije – prikaz eventualnih elementov učbenika** predstavlja elemente za pripravo učbenika, ki bo študentom arhivistike in dokumentologije pomagal pri njihovem delu. Elemente študija avtor išče v poglavjih nekaterih že izdanih učbenikov ali priročnikov za arhivistiko.

Dr. Peter Wiesflecker (Gradec, Avstrija) v svojem prispevku Osnovni tečaj za arhiviste z naslovom Nova pot arhivskega izobraževanja v Avstriji (**Der »Grundkurs« für Archivarinnen und Archivare. Ein neuer Weg archivischer Aus- und Fortbildung in Österreich**) predstavlja tečaj v obliki osnovnega in dodatnega izobraževanja za avstrijske arhiviste, ki je namenjen tako akademskim kot strokovnim delavcem arhivov. Prvič so ga pripravili jeseni 2007 pod pokroviteljstvom Združenja avstrijskih arhivistov in arhivistk. Do septembra 2011 je bilo izvedenih šest izobraževanj, na njih pa je bilo okoli 125 udeležencev.

Z vlogo arhivov pri izobraževanju bodočih zgodovinarjev pa se v svojem prispevku Vloga arhiva pri izobraževanju bodočih zgodovinarjev (**Uloga arhiva u obrazovanju budućih istoričara**) ukvarja Aleksandra Pijuk - Pejčić (Sarajevo, Bosna in Hercegovina). Avtorica pravi, da bi bilo izobraževanje zgodovinarjev v arhivu obojestransko koristno, saj bi po eni strani okrepilo zavedanje pomena arhivskega gradiva in arhivistike, po drugi strani pa bi lahko arhivi v okviru svoje izobraževalne vloge širili znanja s področja arhivistike.

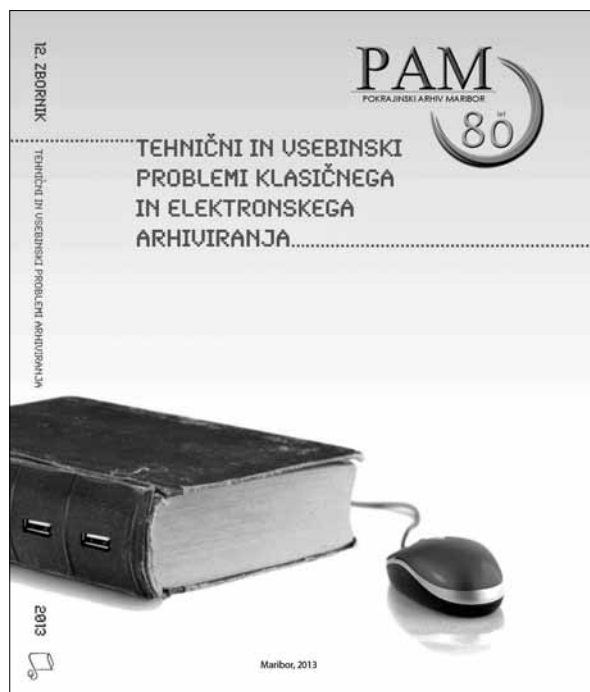
Prenašanje vedenja o arhivu in njegovem delu najmlajšim je s svojim prispevkom **Projekt Miška Mica v arhivu v šolskem letu 2011/12** predstavila Bojana Aristovnik (Celje, Slovenija). Zgodovinski arhiv Celje je v šolskem letu 2011/12 v sodelovanju z Osnovno šolo Petrovče in pridruženimi partnerji uprizoril zgodbo o miški Mici in arhivskem duhu. Projekt na dinamičen, izviren in hudomušen način približuje najmlajšim raziskovanje preteklosti in pomen varovanja pisne kulturne dediščine.

Prispevki o materialnem varstvu arhivskega gradiva in arhivskih zgradb se začinjajo s prispevkom Katje Zupanič (Ptuj, Slovenija) z naslovom **Adaptacija zgradbe bivše vojašnice za potrebe Zgodovinskega arhiva na Ptuj – primer dobre prakse**. Avtorica v prispevku predstavlja faze uspešne rekonstrukcije obstoječega objekta za arhivsko dejavnost ter ugotavlja, da je kljub prilagoditvi obstoječi arhitekturi Zgodovinski arhiv na Ptuj primer dobre prakse ob dilemah, ali so razmišljanja o adaptacijah starih zgradb smiselna.

Dr. Jozef Hanus in Emília Hanusová (Bratislava, Slovaška) v prispevku Nekaj tehničnih problemov arhivov in knjižnic: varovanje in hramba dokumentov (**Some Technical Problems of Archives and Libraries: Preservation and Storage of Documents**) ugotavljata, da morajo arhivi, ne glede na prevladujočo težnjo po digitalizaciji gradiva še vedno hraniti originalne dokumente. Izpostavila sta nekaj pogledov na razmere za hrambo in pomen teh pri dolgoročni hrambi dokumentov.

Sejdalija Gušić in Milena Gašić (Sarajevo, Bosna in Hercegovina) v prispevku z naslovom Rekonstrukcija obstoječega skladiščnega prostora Zgodovinskega arhiva Sarajevo in zapletenost procesov pri nameščanju arhivskega gradiva in delu z njim (**Rekonstrukcija postojeećeg depo prostora Historijskog arhiva Sarajevo i složenost poslova pri izmještanju i manipulaciji arhivskom građom**) predstavljata dela v skladiščih, kjer je že shranjeno arhivsko gradivo, del prostora pa so nekaj časa naseljevali tudi begunci. Prispevek prinaša tudi osnovne podatke o arhitektonskih in gradbenih segmentih rekonstrukcije.

O zgradbah arhivov na Kosovu v svojem prispevku z naslovom Arhivske zgradbe na Kosovu (**Archival Premises in the Republic of Kosovo**) piše Ramë Manaj (Priština, Kosovo). V prispevku predstavlja splošno oceno vloge in pomena arhivskih stavb, standarde za

graditev teh na Kosovu ter arhivske prostore na Kosovu. Tam razmere namreč niso zadovoljive. Ob koncu predstavlja tudi sklepe in ukrepe za izboljšanje stanja.

Predstavitev izvedenih projektov začenja prispevek Brede Karun in mag. Karmen Štular Sotošek (Ljubljana, Slovenija) z naslovom **Zbogom orožje. Dobrodošli spomini. Dogodki zbiranja spominov na 1. svetovno vojno**. Avtorici predstavljata tri dogodke v okviru zbiranja spominov na prvo svetovno vojno v Sloveniji spomladi 2012. Dnevi zbiranja spominov so del širše evropske akcije v okviru projekta EuropeanaAwareness, katere pobudnik je bila Nemčija, dogodki pa so bili organizirani leta 2012 še v Luksemburgu, Veliki Britaniji, na Irskem, Danskem in v Sloveniji.

Mag. Lilijana Urlep (Maribor, Slovenija) v prispevku **Razstava Srednjeveške in renesančne knjižne umetnine iz zakladnice Nadškofije Maribor** predstavlja razstavljeno gradivo ter organizacijo razstave s posebnim poudarkom na sodelovanju med več institucijami in materialnem varovanju gradiva.

Prispevek **Depozitarna funkcija Univerzitetne knjižnice Maribor v luči zakonodajnih predpisov** mag. Branke Kerec (Maribor, Slovenija) predstavlja dolgoletno tradicijo depozitarne funkcije Univerzitetne knjižnice Maribor, ki je postala depozitarna knjižnica Univerze v Mariboru, s tem pa skrbi za trajno hranjenje tiskov znanstvenoraziskovalnega dela mariborske Univerze. Ker je UKM z depozitarno funkcijo izjemna tudi v mednarodnem prostoru, prispevek predstavlja razloge zanjo, njeno pomembnost in potrebnost ter zgodovinski pregled v okviru preteklih in sedanjih zakonodajnih predpisov.

Razvoj delovne knjižice v obdobju po drugi svetovni vojni do njene ukinitve leta 2009 v luči pravnih predpisov je naslov prispevka Bojane Aristovnik (Celje, Slovenija) in Brede Zalašček (Ljubljana, Slovenija). Prispevek prikazuje razvojno pot delovne knjižice po nastanku Jugoslavije po drugi svetovni vojni do ukinitve leta 2009 na podlagi sprememb pravnih predpisov, spremembe pa predstavlja tudi slikovno.

Dr. Živana Hedbeli, Nikola Mokrović in Aleksander Radnić (Zagreb, Hrvaška) v prispevku **Osrednji organi državne uprave Republike Hrvaške med letoma 1990 in 2012 (Središnja tijela državne uprave Republike Hrvatske od 1990. do 2012. godine)** predstavljajo organe državne uprave Republike Hrvaške v 22 letih njenega obstoja. Na podlagi objavljenih pravnih virov avtorji z deskriptivno metodo kronološko spremljajo razvoj uprave.

V prispevku z naslovom **Sodne oznake v gradivu fondov pravosodja Zgodovinskega arhiva Kotor za obdobje 1797–1944 (Sudske marke (oznake) u građi fondova pravosuđa Istorijskoh arhiva Kotor za period 1979-1944. godine)** avtorja Joško Katelan in Borivoj Jovanović (Kotor, Budva, Črna gora) predstavljata pregled vseh oznak, ki so bile najdene v gradivu fondov pravosodja, razvoj dela sodnih pisarn ter različne

zakonske in podzakonske akte, ki so določali njihovo delo. Pozornost namenjata tudi sedanjemu stanju zaščite gradiva in načrtom za uporabo moderne informacijske tehnologije, ki bi uporabnikom in raziskovalcem omogočila hitrejši dostop do gradiva.

Drugi sklop predstavlja prispevke v zvezi z arhivsko prakso in šteje 11 prispevkov.

Dr. Vladimir Žumer (Ljubljana, Slovenija) v prispevku **Klasifikacijski načrti za razvrščanje dokumentacije z roki hranjenja s Sloveniji** predstavlja pregled klasificiranja dokumentarnega gradiva z roki hranjenja ter določbami o arhivskem gradivu za upravne in pravosodne organe ter gospodarske družbe, podjetja in zavode s področja gospodarstva, socialnega varstva, zdravstva, vzgoje in izobraževanja, visokega šolstva, znanosti in kulture v skladu z mednarodnimi standardi in priporočilom evropske komisije ter slovenskimi predpisi.

Mirjana Kontestabile Rovis (Koper, Slovenija) v prispevku **Problematika pri odbiranju gradiva na področju vzgoje in izobraževanja** na kratko obravnava zgodovino poslovanja z dokumentarnim gradivom na področju šolstva. V prispevku se dotika težav, ki jih arhivisti in delavci z dokumentarnim gradivom na področju vzgoje in izobraževanja srečamo pri vsakdanjem delu: nepoznavanje arhivske zakonodaje, neustrezna hramba stalnih zbirk, nedorečenost in neskladje med šolsko in arhivsko zakonodajo.

Mag. Danilo Burnač in Sanja Androić (Maribor, Slovenija) iz podjetja Mariborski vodovod, d. d. sta pripravila prispevek z naslovom **Primerjava upravljanja poslovne dokumentacije javnega podjetja in javne uprave s podnaslovom Primer klasificiranja, odbiranja in izločanja dokumentarnega gradiva javnega podjetja Mariborski vodovod d. d.** Avtorja predstavljata upravljanje poslovne dokumentacije v podjetju, ki je precej specifična, saj za podjetje veljajo večinoma pravila in praksa gospodarskih družb, zelo malo pa pravila iz javne in državne uprave. V prispevku je pripravljena tudi primerjava lastnega klasifikacijskega načrta s predpisanim zbirnim klasifikacijskim načrtom javne uprave za razvrščanje gradiva z roki hranjenja in določitvijo arhivskega gradiva.

Prispevek z naslovom **Analiza stanja ohranjenosti dokumentarnega in arhivskega gradiva na področju glasbene umetnosti v Sloveniji** je delo Katarine Kraševac (Maribor, Slovenija). Ukvarja se s pisno kulturno dediščino glasbene provenience v Sloveniji in tukaj še ni bila predmet podrobnih raziskav. Avtorica predstavlja vrstni, definicije in ustvarjalce takšnega gradiva doma in v tujini ter opozarja na ohranjenost, urejenost in dostopnost. Opozarja tudi na smiselnost uvedbe sistema za pravilno dokumentiranje in arhiviranje takšnega gradiva.

Mag. Lenka Pavliková in mag. Monika Péková v prispevku **Vključevanje mednarodnih projektov v slovaškem državnem arhivu (Implementation of Inter-**

national Projects in the Slovak State Archives) predstavljata informacije o mednarodnih projektih v luči upravljanja, projektnih dejavnosti, rezultatov, širjenja partnerstva ter celoletnega prispevka.

Selma Isić (Tuzla, Bosna in Hercegovina) je pripravila prispevek z naslovom **Nekatere značilnosti vpeljave mednarodnih arhivskih standardov v arhivistiko Bosne in Hercegovine – Izkušnje Arhiva Tuzelskega kantona (Neke karakteristike primjene međunarodnih arhivskih standarda u bosanskohercegovačkoj arhivistici – Iskustva Arhiva Tuzlanskog kantona)**. Prispevek govori o nekaterih osnovnih karakteristikah in načinih vključevanja mednarodnih arhivskih standardov, še posebej tistih, ki govorijo o popisovanju arhivskega gradiva.

Ivana Posedi (Varaždin, Hrvaška) se v prispevku **Problematika izločanja dokumentarnega gradiva pri ustvarjalcih, ki so v pristojnosti Državnega arhiva v Varaždinu (Problematika izlučivanja registraturnog gradiva kod stvaratelja u nadležnosti Državnog arhiva u Varaždinu)** ukvarja z vprašanjem ustvarjalcev, ki se za strokovno pomoč ne obračajo na pristojni arhiv, ter ustvarjalcev, ki niso valorizirani, pa se vendar za pomoč obračajo na arhive.

Poškodovano gradivo pravosodja – prevzemanje, saniranje in zaščita (**Oštećenje gradiva pravosuđa – preuzimanje, saniranje i zaštita**) je naslov prispevka Melite Rončević (Osijek, Hrvaška). Obravnava problematiko poškodovanega gradiva, ki je bilo prevzeto v arhiv v Osijeku. Prispevek navaja poškodbe na prevzetem gradivu, spisih in knjigah ter podaja pregled opravljenih sanacijskih del ter zaščite gradiva.

Snežana Pejović in Jelena Strahija (Kotor, Črna gora) v prispevku **Arhivsko gradivo v muzeju. Urejanje in obdelava arhivskega gradiva iz obdobja beneške oblasti v Muzeju mesta Perast (Arhivska građa u muzeju. Sređivanje i obrada građe iz doba mletačke uprave u Muzeju grada Perasta)** predstavljata urejanje in obdelavo arhivskega gradiva, ki ga hrani muzej. Prispevek se ukvarja tudi z vprašanjem razmejitve med arhivskim, knjižničnim in muzejskim gradivom.

Jasmina Latinović (Kikinda, Srbija) v prispevku **Vpliv arhiva na pisarniško poslovanje ustvarjalcev prvega reda – Primer Severnobanatskega okrožja AP Vojvodine (Občinske uprave Kikinda, Novi Kneževac in Čoka) (Uticaj arhiva na kancelarijsko poslovanje registratura prvog reda, Primer Severnobanatskog okruga AP Vojvodine (Opštinska uprava Kikinda, Novi Kneževac i Čoka))** opisuje trenutno stanje dokumentarnega in arhivskega gradiva nekaterih najpomembnejših arhivskih služb ustvarjalcev na lokalni ravni.

Jusuf Osmani (Priština, Kosovo) v prispevku z naslovom **Upravljanje dokumentov pri ustvarjalcih arhivskega gradiva na Kosovu (Records Management at the Creators of Archival Materials in Kosovo)** predstavlja pomen uradnega sistema za upravljanje dokumentov pri ustvarjalcih. Predstavlja tudi zgodovino uporabe takšnih sistemov na Kosovu po vojni v letih

1998/99 in opisuje sistem, ki ga uporabljajo v javnih in javno-zasebnih ustanovah ter sodelovanje Kosovske državne arhivske agencije pri razvoju tega sistema, težave in rešitve teh itd.

Tretji sklop prispevkov v zborniku razpravlja o informatizaciji arhivov, elektronskem arhiviranju in dolgoročni hrambi. V tem sklopu je 12 prispevkov.

Sklop začenja prispevek dr. Bogdana Florina Popovicija (Brasov, Romunija) z naslovom **Nekaj konceptualnih podatkovnih modelov za dokumentarno in arhivsko gradivo (Some Conceptual Data Models for Records and Archives)**. Avtor v prispevku predstavlja poskuse kodiranja ter kompleksnih relacij med arhivskimi entitetami. Predstavlja tudi razvoj podatkovnih modelov za upravljanje dokumentov in jih nekaj tudi predstavlja.

Mag. Tatjana Hajtnik, Judita Mesarič in mag. Boris Domajnko (Ljubljana, Slovenija) so pripravili prispevek **Projekt e-ARH.si: Razvoj storitve sprejema in nadaljnje uporabe izbranih oblik arhivskega gradiva**. Prispevek opisuje operacijo razvoja storitve sprejema in nadaljnje uporabe izbranih oblik arhivskega e-gradiva, ki bo potekala v letih 2013 in 2014 in predstavlja končni sklop dejavnosti iz širšega nabora projekta e-ARH.si.

Prispevek Olivere Porubović-Vidović (Beograd, Srbija) z naslovom **Komercialna programska oprema ima alternativo (Komercijalni softver ima alternativu)** obravnava potrebo po skoraj izključni uporabi komercialne programske opreme v državnih institucijah, čeprav obstajata prosta in odprtokodna programska oprema. Avtorica želi ozavestiti arhivsko stroko o sedanjih stopnji razvoja proste in odprtokodne programske opreme ter opozoriti, da ne obstaja samo ena pot do trajnostnih poslovnih rešitev.

Branka Molnar (Zagreb, Hrvaška) v prispevku **Spletna aplikacija Lector 2 (Web aplikacija Lector 2)** predstavlja funkcije in možnosti spletne aplikacije, ki jo Državni arhiv Zagreb uporablja od januarja 2013 za upravljanje arhivskega gradiva v čitalnici arhiva in arhivskih skladiščih.

Heinrich Kranzelbinder (Graz, Avstrija) v prispevku **Digitalni nadomestki za vizualno vsebino analognega arhivskega gradiva – digitalni in analogni faksimili na podlagi upravljanja barv (Digitale Substitute für den visuellen Inhalt analoger Archivalien – Digitale und analoge Faksimiles auf basis von Colormanagement)** podaja kratek povzetek razvoja reproduksijske tehnologije ter argumente za ustvarjanje digitalnih, visoko kakovostnih slik in reprodukcij, ki so pripravljene za raziskovanje, pa tudi kot varnostna kopija. Prispevek opisuje tudi upravljanje barv kot prvi pogoj za produkcijo digitalnega arhiva, ki naj bi deloval kot nadomestek za vizualno vsebino originalnega posnetka.

Orodja spleta 2.0 so bila tema prispevka Slobodanke Cvetković (Požarevac, Srbija) z naslovom **Orodja**

spleta 2.0 – Blog in Facebook za namene arhivistike in arhivov (**Web 2.0 alati – Blog i Facebook u službi arhivistike i arhiva**). Prispevek predstavlja možnosti orodij Spleta 2.0, zlasti bloge in Facebook, za izboljšanje arhivske prakse, vedenja o arhivih in znanja, za boljšo navezavo stikov med arhivisti ter uporabniki arhivskega gradiva in arhivov.

Projekt, ki ga je izvedel Državni arhiv Črne gore – Zgodovinski arhiv Kotor z nazivom Archivum, je predstavila Snežana Pejović v prispevku z naslovom Spletni portal Zgodovinskega arhiva Kotor »Archivum« - prikaz fonda »Spisi izrednih guvernerjev« (**Web portal Istorijskog arhiva Kotor »Archivum« - prikaz fonda »Spisi vanrednih providura«**).

Dr. Joachim Kemper (Speyer, Nemčija) je v prispevku »Archivum Rhenonum« - nemško-francoski projekt arhivov Zgornjega Porenja »(Archivum Rhenanum« - **Ein Deutsch-Französisches Projekt der Archive am Oberrhein**) predstavil cilje projekta, s katerim želijo sodelujoči arhivi in drugi partnerji obnoviti zgodovinski spomin na območju Zgornjega Porenja.

Sklop končujejo prispevki, ki se ukvarjajo z arhiviranjem AV-vsebin. Aleksander Lavrenčič (Ljubljana, Slovenija) v prispevku **Pogled naprej proti tristotim ali finale projekta EUscreen s pripravo virtualne razstave o smučarskih poletih** obravnava prispevek RTV Slovenija k virtualni razstavi v projektu EUscreen.

Rok Omahen (Ljubljana, Slovenija) poskuša v prispevku **Od arhiva do uporabnika – postopek priprave**

filmskega gradiva za objavo na spletnem portalu prikazati postopek priprave filmskega gradiva za ponovno objavo na sodobnih spletnih portalih, pozornost pa namenja tehnični in vsebinski plati. Opozarja tudi na pravno plat iskanja avtorjev oziroma njihovih dedičev ter ureditev avtorskih pravic za ponovno objavo in predelavo dela, skladno z evropskimi smernicami in slovensko zakonodajo.

Virtualne razstave projekta EUscreen – edinstvena popotovanja po izbrani televizijski vsebini portala EUscreen je naslov prispevka Katje Šturm (Ljubljana, Slovenija), ki predstavlja postopek ustvarjanja virtualne razstave od začetne ideje do končno izoblikovane virtualne pripovedi.

Zadnji prispevek, **AVA – standardizacija procesa hrambe AV-gradiva, Zakonsko skladna procesna rešitev optimizacije poslovanja RTV-organizacij**, je delo Tanje Čajavec, ki predstavlja poskus oblikovanja iztočnic za vzorčna notranja pravila (standard AVA) ob primeru radijskih in televizijskih organizacij v Sloveniji. Prispevek zajema podatke iz javno dostopnih virov in povzema dosedanje rezultate raziskav stanja teh organizacij na področju e-hrambe AV- dokumentov v Sloveniji. Predstavljeni so tudi rezultati raziskave A-RTV 3.0.

Izdajo publikacije je omogočilo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

Nina Gostenčnik

*Aktivnosti za odrasle ob mednarodnem dnevu arhivov v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, 7. junij 2013
(predstavitve listine iz leta 1747 o ustanovitvi zastavljalnice v Ljubljani) (foto: Tina Arb, ZAL).*